

Voorwoord

Op 20 oktober 1880 opende de 43 jaar jonge rector magnificus, dr. Abraham Kuyper, de Vrije Universiteit in Amsterdam met een indrukwekkende redevoering, waarvan ook vandaag voor wie haar wil verstaan de betekenis nog niet is verbleekt. 7

In deze rede, die bekend staat onder de in de gereformeerde wereld zo beroemd geworden titel *Souvereiniteit in eigen kring*, stelde Kuyper niet alleen met gepaste trots, maar ook met een zekere schroom ('tot blozens toe verlegen'), dat heel de wereld, ook die van de wetenschap, volledig viel onder de soevereiniteit van Jezus Christus. In zijn eigen woorden, vol van typisch negentiende-eeuws pathos: 'Och, geen enkel stuk van onze denkwereld is hermetisch te scheiden van de andere deelen; en geen duimbreed is er op heel 't erf van ons menschelek leven, waarvan de Christus, die áller Souverein is, niet roept: "Mijn!"' ¹ Ook heel het leven en werken van de net opgerichte universiteit viel dus onder het gezag van Christus.

Zo leken de uitdagende woorden 'geen duimbreed!' haast vanzelfsprekend de meest geschikte titel te vormen voor een studie over de Vrije Universiteit in de tijd van de Duitse bezetting, en de voor geschiedenis daarvan, de jaren van crisis, fascisme en onderdrukking.

Dit te meer, omdat deze woorden juist in de jaren dertig opnieuw werden gebruikt en wel vooral in de strijd met het fascisme. Toen de Kamper hoogleraar in de theologie Klaas Schilder in 1936 in een uitvoerige brochure het besluit van de synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland van dat jaar inzake het lidmaatschap van de NSB en de CDU nader uiteenzette en verdedigde, koos hij als vanzelfsprekend als titel de toen al gevleugelde woorden van Kuyper 'Geen duimbreed!' Hij doelde hiermee op de betekenis, die Kuyper hieraan had gegeven, namelijk, dat de kerk, gegrond op Gods Woord, wel degelijk iets te zeggen had over het politiek handelen van haar leden. Maar zonder twijfel heeft hij ook gedacht aan de betekenis, die de lezer